

Digital trädgårdsmästarkonferens 22 oktober 2020

DOKUMENTATION I TRÄDGÅRDS- OCH PARKMILJÖ

Husenbergs 1916		1917 Trädgård	
17/6	Springgrävning till sparrisland	17/6	Beläggning Sjögrenströms Allé med 2 st. R. Rosenroth 2 st. sand u. lilla 150 cm
18	Pluggat med jord i järnen till jordloset	11	Röjning av bäddjord
19	Starkt vatten på gräset med gräsklippare	12	22
20	Pluggat med jord till växtloset med sandet	13	22 med sand ut till köksgräs
21	Springgrävning sparrislandet	14	av bäddjorden i köksgräs
22	Starkt vatten på gräset med gräsklippare	15	Starkt vatten i köksgräs i hela köksgräs
23	Starkt vatten till skolan i köksgräs	16	22 med i köksgräs till växtloset
24	Starkt vatten till skolan i köksgräs	17	Pluggat med jord till växtloset
25	Starkt vatten till skolan i köksgräs	18	Starkt vatten till växtloset
26	Starkt vatten till skolan i köksgräs	19	Starkt vatten till växtloset
27	Starkt vatten till skolan i köksgräs		
28	Starkt vatten till skolan i köksgräs		
29	Starkt vatten till skolan i köksgräs		
30	Starkt vatten till skolan i köksgräs		
31	Starkt vatten till skolan i köksgräs		
1917			
Jan			
3	22		
4	22		
5	Pluggat med		
6	22		
7	Starkt vatten		
8	22		
9	Starkt vatten		
10	22		
11	Starkt vatten		
12	22		
13	Starkt vatten		
14	22		
15	Starkt vatten		
16	22		
17	Starkt vatten		
18	22		
19	Starkt vatten		
20	22		
21	Starkt vatten		
22	22		
23	Starkt vatten		
24	22		
25	Starkt vatten		
26	22		
27	Starkt vatten		
28	22		
29	Starkt vatten		
30	22		
31	Starkt vatten		



Skotten som plockas kan antingen bestå av en rosett i toppen utan sidogrenar, eller av flera förgreningar. Skottet på bilden har blad och några mindre förgreningar som kommer att plockas bort för att reducera bladmassan. Det underlättar om det finns en större huvudrosett.

Längs med stammen ligger visade blad. Döda värdelar kan bli inkörsport för svampangrepp på sticlängden. Allt det döda dras därför bort med en pincett. Pincetten är trubbig i spetsen för att undvika stickskador.



Denna konferensrapport är sammansatt av den dokumentation som studenter på programmet Trädgårdens och landskapsvårdens hantverk, Göteborgs universitet, gjort som en del i kursen *Utvecklande skötsel och restaurering: Dokumentation i ord och bild*.

PROGRAM

- 9.00** **Presentation och genomgång av dagen**
Tina, Klara, Helena, Joakim och Jeanette, Hantverkslaboratoriet
- En trädgårdsantikvaries dröm - vad jag önskar jag hittade i arkiven**
Boel Nordgren, trädgårdsantikvarie Edlas Have
- Trädgårdsmästare Landqvists dagbok, ur en forskares perspektiv**
Inger Olausson, hortonom och trädgårdshistoriker
- Nya på jobbet, två trädgårdsmästare reflekterar över dokumentation och överlämning**
Susanne Yderbo, sektionschef och Angelina Hjelm, trädgårdsmästare Julita gård
- Frågestund**
- 10.25** **Kafferast**
- 10.40** **Kunskap som växer - vad händer när vi börjar tänka på vad vi gör?**
Helena Kåks och Jeanette Blom, Hantverkslaboratoriet
- Sammanfattning och gruppdiskussion**
- 11.45** **Lunch**
- 12.30** **Tråkiga växter kan också ha något att berätta**
Maria Löfgren, tidigare trädgårdsmästare Vallby friluftsmuseum
- Ordning på växterna - erfarenheter från en botanisk trädgård**
Annika Vinnersten, trädgårdsintendent Uppsala botaniska trädgård
- Att dokumentera hantverk**
Tina Westerlund, Hantverkslaboratoriet
- Frågestund**
- Sammanfattning och gruppdiskussion**

Nätverket Trädgårdsmästare i Historisk miljö höll i år för första gången en konferens helt digitalt. Besökarna, som vanligtvis jobbar med gröna miljöer fick denna dag möta sina kollegor på årets viktigaste plattform för möten: Zoom. Det var ungefär 90 deltagare, då inklusive studenter vid Trädgårdens och Landskapsvårdens hantverk vid institutionen för kulturvård på Göteborgs Universitet.

Temat för årets konferens var *Dokumentation* då det har visats intresse för ämnet under tidigare konferenser, och det bestämdes att hålla en heldag på temat.

Dagen började med en presentation av Klara Holmqvist som var huvudarrangör för konferensen och som är trädgårdskoordinator på Hantverkslaboratoriet. Vidare presenterade sig Joakim Seiler, Tina Westerlund och Helena Kåks, samtliga har anställning vid Hantverkslaboratoriet i olika grad. Hantverkslaboratoriet har i uppdrag att dokumentera och säkra traditionella hantverk inom bland annat trädgård och landskapsvård, där de utlyser gästhantverkartjänster där man kan få chansen att fördjupa sig i sitt hantverk.

Matilda Geiström Lindh och Amanda Sangüesa

En trädgårdsantikvaries dröm - vad jag önskar jag hittade i arkiven

Boel Nordgren, trädgårdsantikvarie Edlas Have

Första föreläsningen hölls av trädgårdsantikvarien Boel Nordgren vid Edlas Have. Hennes bakgrund är landskapsarkitekt vid Sveriges Lantbruksuniversitet. Hon beskrev hur det, ur en trädgårdsantikvaries perspektiv, är värdefullt med olika typer av källor som trädgårdsmästare lämnar efter sig och beskriver vad som kan vara viktigt för dagens trädgårdsmästare att lämna efter sig till framtidens trädgårdsantikvarier. Planskisser, inköpslistor, fotografier, frökataloger och dagböcker var några av exemplen på källor som är uppskattat att finna för en trädgårdsantikvarie.

Boel beskriver vikten av att i källorna kunna skilja på visionen: Vad hade trädgårdsmästaren för plan med trädgården? Samt vad blev sedan verkligheten: Hur blev det på riktigt? Vad planterades, vad anlades? Exempel på källor som visar visionen kunde vara: Inköpslistor, plant- och frökataloger med förprickade växter, ritningar. Boel beskrev hur man kan se om visionen blev verklighet med hjälp av fotografier, målningar, uppmätningar och dagböcker som nämner arbetet.

Vad olika källor visar

VISION

- Trädgårdsarkitektens planer
- Inköpslistor
- Plant- och frökataloger med förprickningar
- Målningar
- Dagböcker
- Brev
- ...med mera...

VERKLIGHET

- Uppmätningar
- Foton
- Beskrivningar som besökare gjort
- Teckningar
- Målningar
- Dagböcker
- Brev
- ...med mera...



Det viktigaste hon ville att man skulle ta med sig från föreläsningen var att man kan komma långt med enkla beskrivningar och uppskissade planer och att enkelt kan vara värdefullt, och att man kan se mer på en planskiss än på ett fotografi, även om dessa två kompletterar varandra på ett bra vis.

Matilda Geiström Lindh

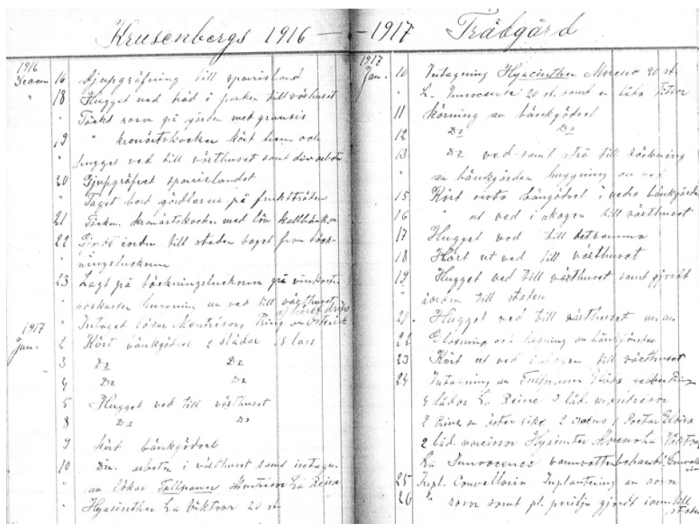
Trädgårdsmästare Landqvists dagbok, ur en forskares perspektiv

Inger Olausson, hortonom och trädgårdshistoriker

Inger Olausson presenterar sig själv som trädgårdsmästare, hortonom och hortikulturhistoriker. Under arbetet med sin avhandling "En blomstrande marknad: handelsträdgårdar i Sverige 1900–1950 med fyra fallstudier i Stockholms län" tittade hon närmre på gamla trädgårdsmästares dagböcker.

Johan Arvid Landqvist (1881–1968) var trädgårdsmästare och Inger studerade hans dagbok som var skriven 1913–1922. Han hade under den tidsperioden varit på fem olika platser och hade dag för dag skrivit kortfattade rader om vad han gjort.

Trädgårdsmästare Johan Arvid Landqvist (1881-1968)



The image shows a handwritten diary page with two columns of text. The left column is dated 1916 and the right column is dated 1917. The entries describe various gardening tasks and observations, such as 'Spjettgrävning till spaniländ', 'Pluggat med häst i jorden till vädret', and 'Intagning av Hyacinthen skottar'. The handwriting is in cursive and the paper shows signs of age.



Så vad kan man som forskare få ut av en trädgårdsmästares dagbok? Inger berättar med entusiasm hur nära hon upplevde sig komma trädgårdsmästaren och hur mycket man kan få ut av att läsa en dagbok. Hon påpekar att just vad vi får utav att läsa dagboken handlar om forskarens perspektiv. Alltså – vi har alla våra olika bakgrunder och förförståelse, och det påverkar i sin tur hur vi tolkar källmaterialet. Vi måste också försöka se det bakomliggande syftet; varför skrev han dagboken?

Inger har praktisk erfarenhet med sin bakgrund som trädgårdsmästare och har själv utfört många utav de arbetssysslor han skriver om. Hon har alltså stor förförståelse och det underlättar och påverkar hennes tolkning utav källmaterialet.

Utöver dagböcker studerade Inger också gamla räkenskaper. Här kan man få ut bland annat hur mycket som skördades och hur mycket som såldes. Hon menar att man som forskare kan man komma väldigt nära både verksamheten och personen genom att titta på räkenskaper. Ibland upplevde hon till och med att det kunde ge mer än dagböckerna. Detta för att en dagbok i första hand fördes i ett personligt syfte och inte var avsedda för någon annan. Man förklarade därför sällan arbetsmoment och "det självklara" fanns inte med, som t.ex. vattning.

Hur kan vi bearbeta och analysera källmaterialet? Inger började med att renskriva dagboken och försökte illustrera vilket arbete som utfördes per månad och hur lång tid som lades på respektive arbetsmoment. Det illustrerade hon i en klassisk cirkel medårtbitar för varje arbetsmoment och kunde på så sätt skapa sig en överblick över och förståelse för arbetsplatsen.

Ett exempel där man kunnat bilda sig en uppfattning av hur man odlade en viss växt är med liljekonvaljer. Genom att läsa dagböcker har man fått fram vad man gjorde i odlingen med liljekonvaljer och när.



Utplantering av liljekonvaljgroddar på friland. Julita sn, Södermanland.

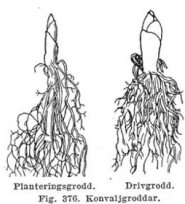


Fig. 372. Varmvattenbehandling av växter. Till vänster bassängsedd uppifrån. Till höger bassäng, fylld med vatten, i lodrät genomskärning. Nedtill värmeledningsöret r, upp till blomkrukorna ställda på ribbor, däröver halmmattor.



November

Arbetsuppgift	1916	1917
Arbete med konvaljer		
upptagning av konvaljer	1	19
putsning av konvaljer	13	27, 28, 29, 30
inplanterat	27, 30	
satt in på drivning	27	
inlagt konvaljer till drivning		27
lagt ner och täckt konvaljer		30

December

Arbetsuppgift	1916	1917
Arbete med konvaljer		
putsning av konvaljer	12, 13, 14	
inplanterat	15	
satt in på drivning		5

Januari

Arbetsuppgift	1917	1918
Arbete med konvaljer		
putsning av konvaljer		4, 7
inplanterat	25	28
värmvattenbehandling	24	

Februari

Arbetsuppgift	1917	1918
Arbete med konvaljer		
inplanterat	20	
inlagt konvaljer till drivning		5

April

Arbetsuppgift	1917	1918
Arbete med konvaljer		
inlagt konvaljer	26	
Intagit konvaljer	10	

Utöver dagböcker och räkenskaper framför Inger också att skisser är otroligt värdefulla, hur enkla de än må vara. Med en simpel skiss och några enkla rader i en dagbok kan man som forskare komma väldigt långt och vi kan skapa oss en bild utav dåtidens trädgårdsmästare och dess arbetsuppgifter-otroligt värdefullt!

Amanda Sangüesa

Nya på jobbet, två trädgårdsmästare reflekterar över dokumentation och överlämning

Susanne Yderbo, sektionschef och Angelina Hjelm, trädgårdsmästare Julita gård

Susanne Yderbo och Angelina Hjelm började arbeta på Julita gård under särskilda förhållanden, nämligen att flera ur den tidigare trädgårdspersonalen slutat ungefär samtidigt. Susanne började sin anställning 2019 och Angelina började 2020. Deras föredrag behandlar värdet av dokumentation när alla är nya på jobbet.

De lyfter problematiken med att lära sig sin arbetsplats utan hjälp från personer med tidigare erfarenhet från platsen och problemen som uppstår trots att de arbetar på en väldokumenterad plats. Enbart dokumentation räcker inte till alla gånger utan det behövs fler element. De trycker på värdet i att ha en erfaren person att gå bredvid och föra en dialog med då mycket trädgårdsskötsel är platsspecifikt t.ex. när det kommer till när på året något bör göras och skötsel av specifika exemplar av växter.



En problematik som uppstod, som kanske inte är det första man tänker på, är att lära sig söka och hitta rätt i den dokumentation som finns utan att helt veta vad som är dokumenterat och inte. En annan del som ofta saknas i dokumentation var den praktiska dokumentationen, alltså den som kanske är allra svårast och mest tidskrävande att förmedla. Hur gör man, när, hur mycket? Detta kom i uttryck när det var dags att ta ympris som ska förvaras i rätt temperatur och fuktighet. Platsen riset skulle förvaras på var för torr och ympriset torkade. Detta nämns som ett tydligt exempel på kunskap som är erfarenhetsbunden och som går förlorad tillfälligt när den inte dokumenteras. Deras arbete blir, som de uttrycker det, som att uppfinna hjulet på nytt.

Kristin Åström och Åsa Brand

Kunskap som växer - vad händer när vi börjar tänka på vad vi gör?
Helena Kåks och Jeanette Blom, Hantverkslaboratoriet

Klara Holmqvist introducerar Helena Kåks och Jeanette Blom som driver ett projekt i samarbete med Hantverkslaboratoriet som heter ”Kunskap som växer”. Helena Kåks påbörjar föreläsningen genom att berätta om projektets syfte, dess bakgrund, tillvägagångsätt och platserna som de samarbetar med för att utföra dokumentationen på.

Projektets syfte är bland annat att identifiera, utveckla och pröva verktyg för dokumentation inom trädgårdsanläggningar för att göra det lättare att sedan sprida kunskapen vidare. Projektet följer det tidigare projektet ”Utvecklande skötsel av kulturhistoriskt värdefulla parker och trädgårdar” som pågick mellan 2015 och 2017. ”Kunskap som växer” stöds av Riksantikvarieämbetet och Länsstyrelsen och förväntas pågå i 3 år, fram till 2022.

Syfte och mål

- Identifiera, utveckla och pröva verktyg för dokumentation och kunskapsspridning samt kommunikation med besökare i olika typer av historiska trädgårdsanläggningar – inte minst i enklare miljöer
- Förmedla denna kunskap genom t ex hantverkssamlingar, seminarier, konferenser, skrifter, filmer, digital kunskapsbank.

Projektets insatsområden är uppdelat i tre delar, 1. Skötseldagbok, 2. Kompetent förvaltning, 3. Kommunikation med besökare.

Projektet fokuserar på mindre anläggningar, och samarbetar med fyra olika platser.

1. **Göthlinska gården**, Nora: stadsgård, trädgård i tysk stil. Drivs av Nora kommun.
2. **Stora Hyttnäs**, Sundborn: bergsmansgård, trädgård i tysk stil. Drivs av en stiftelse.
3. **Carl Larsson-gården**, Sundborn: konstnärshem, informell sekelskiftes/konstnärsträdgård. Drivs av släktförening.
4. **Lärkastugan**, Sollerön: fäbodmiljö med liten fruktodling, ägdes och brukades av Svea och Karl Lärka. Drivs av en stiftelse och Mora kommun.

Fyra laboratorier

– som hjälper oss identifiera problem och utveckla lösningar



- **Göthlindska gården**, Nora: stadsgård, trädgård i tysk stil, drivs av Nora kommun
- **Stora Hyttnä**s, Sundborn: bergsmansgård, trädgård i tysk stil, drivs av en stiftelse
- **Carl Larsson-gården**, Sundborn, konstnärshem, informell sekelskiftes/konstnärsträdgård, drivs av släktförening
- **Lärkastugan**, Sollerön: fåbodemiljö med liten fruktodling, ägdes och brukades av Svea och Karl (fotograf) Lärka, drivs av stiftelse och Mora kommun

Projektet är nu igång och genom den påbörjade dokumentationen har det redan uppstått idéer kring skötsel och dokumentation säger Helena Kåks under första delen av föreläsningen.

Jeanette Blom, som sedan fortsätter föreläsningen, jobbar som kyrkovårdschef på Sunne Pastorat. Hon har även anknytning till Nätverket av trädgårdsmästare i historisk miljö. En utav de platser som Kåks och Blom vill att dokumentationen och kunskapen ska spridas på när projektet är färdigt. Blom är speciellt nyfiken på vad det finns för dokumentation inom trädgårdsskötsel på just kyrkogårdar, och med projektets syfte att dokumentera önskas det att kunskapen och kompetensen ska öka för att vårda dessa kulturhistoriska platser.

För att nå projektets syfte vill Kåks och Blom arbeta tillsammans för att skapa en sorts lathund/manual för hur man ska dokumentera så att dessa miljöer sköts på rätt sätt. Genom bra dokumentation av skötseln i trädgårdarna skulle man kunna minska det glapp som finns mellan utförande och ledning. Det är dels viktigt att skötselmanualen innehåller den kunskap och kompetens det krävs för att kunna utföra ett bra arbete i dessa miljöer. De svårigheter som kan uppstå enligt Blom är att det är svårt att bryta dagens mönster ”så har vi alltid gjort” samt kommunikation, att informera, diskutera och återkoppla den dokumentation som finns.

Amanda Nygårds och Thomas L. Reneman

Tråkiga växter kan också ha något att berätta

Maria Löfgren, tidigare trädgårdsmästare Vallby friluftsmuseum

Innehåll:

- Presentation av Löfgrens bakgrund av utbildning och arbete.
- Arbetade på Vallby museum för att levandegöra den miljön, med fokus på att samla in växtmaterial.
- Ger ett exempel på en privatperson som samlat växter från trädgårdar i trakten, i många ögons ”vanliga/tråkiga” växter under 70-talet. Ex. på växt: svalört. Löfgren dömde växten på ett personligt plan och fotodokumenterade inte växten. Varför?
- Exempel på bevaringsmetoder genom muntlig tradition, bouppteckningar dokumentering, m.m.
- Annat dokumentationsexempel – återfotografering. Äldre fotografier jämfört med nya av växtfynd på samma plats. Bilderna kan ge styrka till växternas autenticitet.

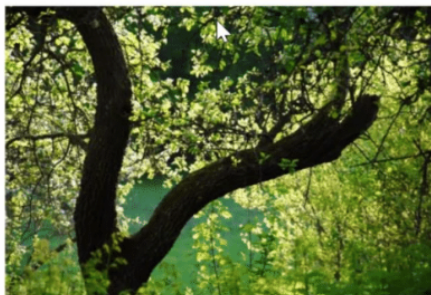
Funderingar:

- Hur spelar den egna/personliga värderingen in vid dokumentering?
- Dokumenterar man bara det man tycker är vackert och speciellt?
- Inventera växtmaterialet i rätt tid.

Vilken form av dokumentation har gjort dessa växter mer intressanta?

- Samling
- Muntlig tradition – Historier
- Fotografier och återfotografering

- Bouppteckningar
- Besök/inventering vid rätt tid eller återkommande
- Källor, litteratur



Ordning på växterna - erfarenheter från en botanisk trädgård

Annika Vinnersten, trädgårdsintendent Uppsala botaniska trädgård

Innehåll:

- Presentation av Uppsala linneanska trädgårdar.
- Vad dokumenteras? Vinnersten visar exempel, Fröer, växter, knölar och lökar.
 1. Botanister lägger in namn, accessionnummer, annan info för etiketter iBG-base.
 2. Trädgårdsmästare lägger in skötselinformation i en annan databas.
 3. Publika etiketter i en annan.
- På grund av tidigare erfarenhet dokumenteras också annueller och köksväxter med enklare dokumentationsmetoder.

Funderingar:

- Hur mycket ska dokumenteras och vad är tidsmässigt rimligt?
- Brister i dokumentation om HUR och VARFÖR moments har gjorts.

Mål:

Enklare små dokumentationer, hellre små notiser om arbetet än inget alls.



Viktor Dahlbom och Nora Curtis

Att dokumentera hantverk
Tina Westerlund, Hantverkslaboratoriet

Temat för trädgårdsmästarkonferensen handlade i år om dokumentation i trädgårds- och parkmiljö. Syftet med årets föreläsningar var att genom olika inslag kring temat visa vad dokumentation ska innehålla mer än att visa att ett arbetsmoment blivit utfört.

Föreläsningen *Att dokumentera hantverk* hölls av Tina Westerlund som arbetar på Hantverkslaboratoriet, Institutionen kulturvård, Göteborgs universitet. Hon undervisar även vid trädgårdsprogrammet vid Dacapo i Mariestad och gav ut avhandlingen i sin doktorexamen i kulturvård *Trädgårdsmästarens förökningsmetoder 2017*.

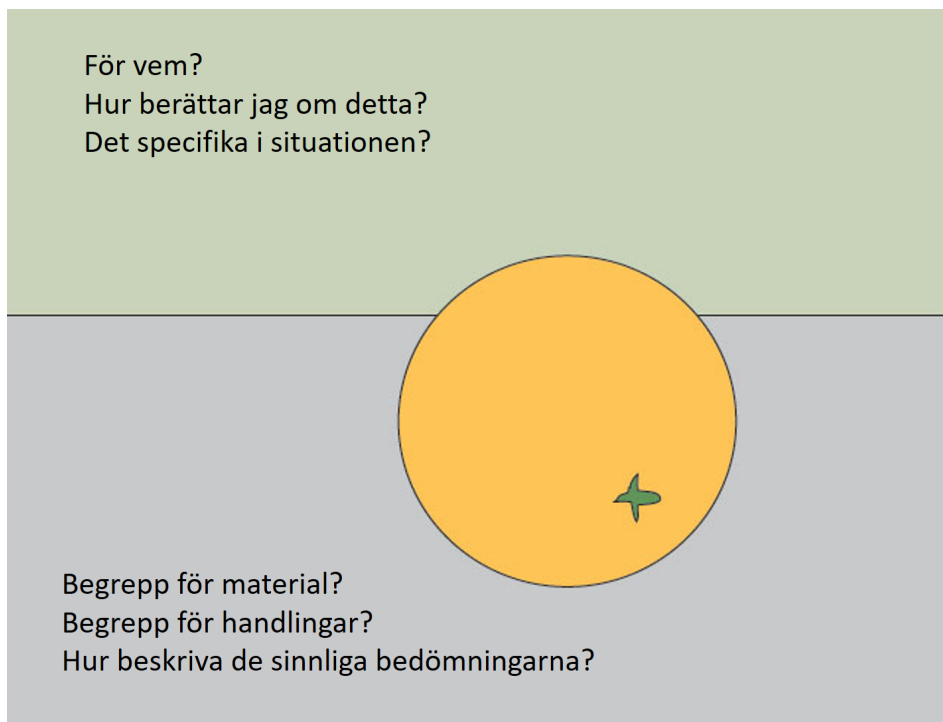
Under sin medverkan på trädgårdsmästarkonferensen hade Westerlund riktat in sig på hur man kommer närmare hantverket genom dokumentation. Ett hantverk som här omfattas av vegetativ förökning av växter. Med sin forskning och kunskap kring området gav hon exempel på att en bra dokumentation av en hantverksmetod ska ge svar på att någonting gjorts men även innehålla vad som gjordes och hur det gjordes under arbetets gång. Ett av målen med en övergripande men tydlig dokumentation är att den som saknar kunskap och erfarenhet kring exempelvis vegetativ förökning av växter ska få en förståelse kring arbetsprocessen. Ett annat av målen är att få trädgårdsmästaren uppmärksam på vilka kunskaper den egentligen har och hur dessa kan förmedlas till andra människor via möten, samtal eller dokumentation. Enligt Westerlund kan man ibland tala om trädgårdsmästarens ”yrkeshemlighet”. Det betyder inte att kunskaperna är hemliga i sig utan att det kan vara svårt att uppmärksamma och förmedla kunskaper och arbetsuppgifter som utförs rutinmässigt vidare till andra människor.

Ett försök gjordes med studenter från Mariestad i vilket man följde en beskrivning om förökning som fanns i äldre trädgårdslitteratur. Förökningsmetoderna beskriver Westerlund som generella och enkla. Det som dock lyfts fram som något positivt från dessa böcker är de tecknade beskrivningarna visar hur en förökningsprocess går till steg för steg.

För att dokumentera hantverksprocesserna kring förökningsmetoder använder sig Westerlund av att fråga sig själv hur och vad hon gör. Det är lätt att en dokumentation stannar vid en notis kring att någonting blivit gjort utan att förklara hur, vad eller varför något gjorts. Genom att sätta ord på själva görandet med olika verb eller liknelser som hur det känns att ”knäcka loss” eller ”vicka” på en lös förökningsdel i en rotklump blir dokumentationen något mer än bara en checklista som stannar vid att visa att ett arbetsmoment blivit utfört.



För att visa hur svårt det är att sätta ord på något man gör rutinmässigt utan att tänka efter använder sig Westerlund av ett exempel då man skalar en apelsin. Det är något de flesta av oss kan göra utan att vi tänker på hur eller vad vi gör. Men hur förklarar vi detta för någon som aldrig skalat en apelsin om hur och vad man gör?



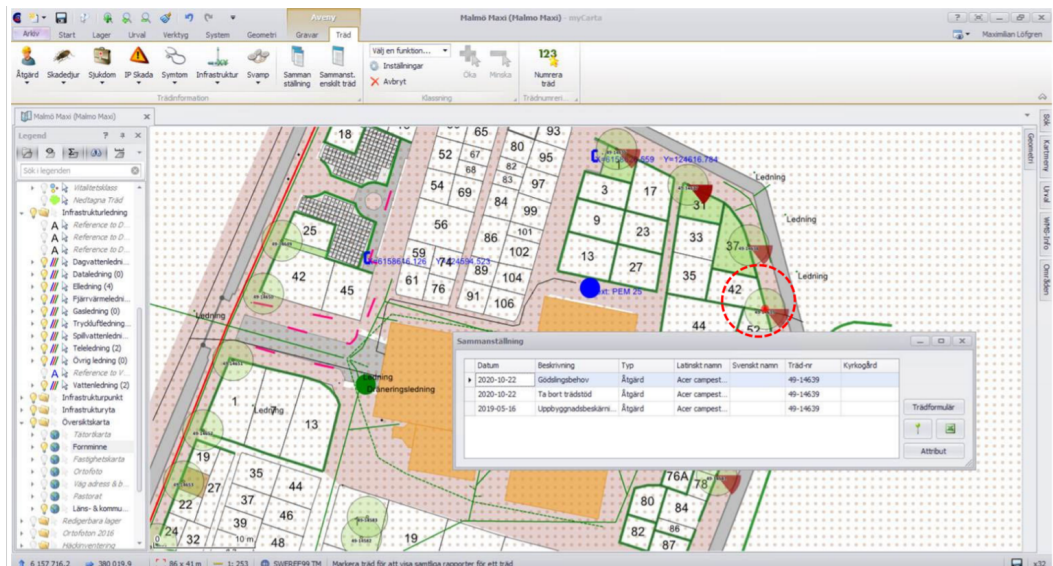
Denna övning brukar Westerlund ha med studenterna för att få dem att öva på att beskriva de sinnliga bedömningarna kring hur och vad man gör då man skalar en apelsin. Det är genom att sätta ord på de sinnliga bedömningarna vi närmar oss hantverket, vilket får oss att bli uppmärksamma på vilken kunskap vi använder oss av som vi sedan kan sätta ord på via dokumentation.

Anders Kvarnström och Sofia Post

Digitala trädkartor - erfarenheter från Malmö kyrkogårdsförvaltning

Maximilian Löfgren, landskapsingenjör Malmö kyrkogårdsförvaltning

Maximilian Löfgren från Malmö kyrkogårdsförvaltning berättade om hur de dokumenterar och håller ordning på alla de träd och kyrkogårdar som de arbetar med. De ytor som de arbetar med täcker runt 150 hektar och de ansvarar för över 6000 träd som de sköter. Med hjälp av GIS-program och CAD har de skapat en digital karta över träd som ger dem en databas med information om varje träd. Med denna hjälp blir det mycket enklare för alla inblandade att följa vart och vilket träd som ska behandlas, vilka insatser som behövs göras, till exempel höjd och bredd på häckar, skötselmetod, gödslings- och bevattningsbehov och vilka träd som är speciellt skyddsvärda. Det är även praktiskt när träd som anses vara invasiva ska fällas, då kan de lokaliseras på kartan och sedan registreras som fällda när de tagits bort



Dokumentation som finns lagrad över ett markerat träd.

Genom databasen går det att se dokument och inventeringar över varje träd och ibland även fotografier, detta gör att kunskapen om de träd som är dokumenterade kan föras vidare och alla som arbetar inom Malmö Kyrkogårdsförvaltning har lättare att lokalisera träden. Dessa databaser och program är särskilt effektiva i större verksamheter där många är inblandade och arbetsmiljön är stor, som i parkförvaltningar, kyrkogårdsförvaltningar och även friluftsmuseer och kulturresevat. När personal som varit där länge slutar finns en risk att kunskap inte hinner förmedlas vidare, och då kan databasen vara till hjälp för att den kan lagra så mycket information och göra det tillgängligt till nästkommande arbetare. Det finns också en risk vid större anläggningar att alla fotografier och dokument som sparats i pappersform inte används då de är svåra att sortera och ha översikt över.

Trädets vitalitet är till synes normal med ett grenverk utan symptom på näringsbrist. Symptom på stress kan inte heller påvisas. Det är tydligt att trädet svarat med ny vedtillväxt och övervallning vid tidigare grenbortfall och beskärningsnitt vilket också vittnar om en god livskraft.

På stammens nedre del finns en större stamskada, se foto 1. Det är oklart varifrån stamskadan har uppkommit men det är troligt att anta att det rör sig om en mekanisk skada där barken blivit skadad via tryck.



Foto 1. Större stamskada



Foto 2. Tomografundersökning 1,3m höjd

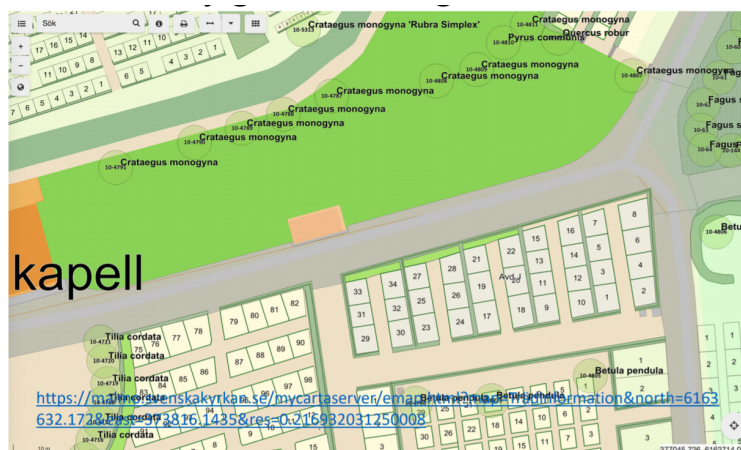
Rötsondering med tomograf (*Arbortom*) på 1,3m höjd (*Foto 2*) visade på en god vedstyrka utan rötintrång i stammen (*Bild 5*). Vidare undersökning med resistograph på 1,3m höjd bekräftade en högre vedstyrka (*Bild 6*). Resistografundersökning utfördes även på 3,5meters (*Foto 3*) höjd samt 6,5meters höjd (*Foto 4*). Resistografundersökningen på 6,5meters höjd utfördes på en punkt där det även finns en del äldre beskärningsingrepp. På grafen (*Bild 8*) finns en mindre variation på vedstyrka på 15-20cm djup vilket mest troligt kan härledas till de äldre beskärningsingreppen.

Text- och bildokumentation tillhörande ett specifikt träd i databasen.



Kartorna gör det lättare att förvalta det som redan finns än att nyanlägga då det lätt går att sammanföra kartor från andra arbetsområden och arbeta utifrån den befintliga miljön, på så sätt kan vi bättre bevara det som redan finns och utgå ifrån dem när områden planeras om. Databasen kan i framtiden bli ett bra källmaterial då även de träd som försvunnit från staden finns kvar med sin historia, där skötselbehov, fotografier och inventeringar kan leva vidare.

Det är ett omfattande arbete att göra en ny databas för en plats och det är mycket information som behöver lagras för att göra den komplett, frågan är vilken väg man tar för att nå dit. Maximilian föreslår att först se över de databaser som redan existerar, i bästa fall går det att använda sig av befintliga databaser för sitt ändamål. Många kommuner har redan liknande databaser som det skulle gå att använda och kanske kunna låna, där i skulle det gå att göra en översiktskarta över det mer permanenta växtmaterial som finns på anläggningen inom kommunen. Det är viktigt att programmet som man arbetar i är flexibelt och kompatibelt med flera andra etablerade program, för att det ska bli lätt att anpassa sig till förändringar och nya tillägg som ständigt kommer med uppdateringar. Risker med program som inte är flexibla är att de snabbt kan bli utdaterade och då behöver man flytta över hela databasen till ett nytt program, vilket kan bli frustrerande.



Den digitala trädkartan där varje specifikt träd finns markerad med position samt artnamn.

Två program som redan används för dokumentering av träd och annat växtmaterial är I-Tree och Curio som Maximilian berättade om. För att använda sig av I-Tree krävs mycket resurser och det kostar en del. Curio däremot är ett program som går att ladda ner gratis som applikation på sin smartphone. Curio strävar efter att skapa delaktighet och engagemang även från privatpersoner och används idag på kulturresevat och större trädgårdar i England. Här kan var och en fotografera och dokumentera växter som andra sedan kan ta del av genom appen.

Simon Munkberg och Jonas Bergquist

Att ta sig an filmmediet -test, försök och erfarenheter

Klara Holmqvist, Visby kyrkogårdsförvaltning och Joakim Seiler Gunnebo slott och trädgårdar

Dagens sista föredrag handlar om att använda sig av film som en form av dokumentation av kunskap och hantverk. Föreläsare är Joakim Seiler och Klara Holmqvist som ska med hjälp av egna filmer och försök visa hur man kan använda sig av filmen och vilka för- och nackdelar det kan ha.

Seiler börjar med att prata om hur man ska dokumentera ”hur” under ett hantverk, något som man ser fattas i den historiska källor. Det gäller alltså att undersöka ”hur” man gör ett hantverk, och då är hantverksexperiment en bra metod, menar Seiler. Därför är film ett bra dokumentationsverktyg för att se hur man gjorde och hur hantverksförsöket gick till. Filmen kan också ses flera gånger och studeras i efterhand. Seiler tog sina egna filmer som exempel i den här frågan. Han visar tre filmer där han utför en typ av hantverk och menar på att det är för egen studie, det vill säga för att se hur han själv utför hantverket och utvärdera och lära genom det. Man kan genom filmen exempelvis se hur man gör, hur man rör sig, hur man står

I första filmexemplet visar Seiler hur han slår en gräsmatta med lie. Han menar att eftersom filmen är tyst, det vill säga utan förklaring, så kan filmen vara svårtolkad för

andra. Filmen får en slags tyst kunskap. Därför blir metoden för fortsatt filmdokumentation att prata medan hantverket utförs. Genom att berätta vad man gör, hur det känns och hur det kan relatera tillkällmaterial, kan fler förstå filmen. Det är genom den här metoden man förtydligar processen. Det här när något Seiler visar i två andra filmer. Han menar samtidigt att dessa filmer är exempel på hur man kan föra dagboksanteckningar i form av film, för att själv utvärdera och komma ihåg hur man utför hantverket. Man kan därför göra film för olika målgrupper, där man kan göra en bättre film med bättre kvalité och förtydliganden för att kunna visa och lära andra och inte bara sig själv.



Figur 1 och 2. Joakim Seiler visar två exempel på hur man kan använda filmen i sin dokumentation. Bilderna är från båda filmerna.

Seiler tar också upp några risker med film som dokumentation. Han menar att när filmkameran är igång vill man som hantverkare visa ett exemplariskt arbete och lyckas bra med sitt utförande. Risken blir då att det inte blir en trovärdig dokumentation och praktikrepresentation eftersom man väljer den filmen där det går som bäst. Det finns även en risk att man gör sig till, ler mot kameran och tappar fokus. Det blir också att dokumentationen inte blir trovärdig eftersom man annars skulle hålla ett annat fokus.

Holmqvist har också exempel på hur man kan använda film som en dokumentationsmetod. Hon börjar sin presentation med att berätta om egna erfarenheter om ämnet och hur hon gick från att använda endast foton, ritningar, listor till att testa att filma sin dokumentation. Hon menar att många kanske tror att man behöver mycket kunskap om filmning och redigering för att kunna göra en filmdokumentation och därför kan det vara svårt att komma igång. Holmqvist bestämde sig ändå för att testa att göra en film, trots liten kunskap. Det är den här filmen hon vill visa och därefter dela sina upplevelser och erfarenheter kring film skapandet.

Filmen som Holmqvist visar är ett besök på Biskopsgården i Visby. Där träffar hon Eva Selin som är ansvarig för det gröna kulturarvet på Gotlands museum. Selin berättar att Biskopsgården ända sen medeltiden har varit ett biskopsresidens och därför har väldigt gamla anor. Dokumentation från 1700-talet visar på odlingarna i trädgården och man vet

att det fanns, dock i ett större område än idag, mullbärsträd, valnötsträd, fruktträd, vinbär samt kålgård och humlegård. Selin berättar också att det finns tre karaktärsträd för Visby som är viktiga att bevara, dessa är valnöt, mullbär och robinia. Vidare berättar Selin om valnötter på Gotland. Det finns fyra typer av valnötter på Gotland, varav en av dem var väldigt lik en av de första som hittats fossilt i Skandinavien.

Mullbär, som också har en viktig roll som trädslag i Visby med gamla anor. Selin menar att mullbärsträd är känsliga och väldigt sällsynta på den gotländska landsbygden idag. Man försöker idag ta sticklingar och driva upp nya träd, något som visar sig vara väldigt svårt. Målet är att skapa ett träd som kommer kallas "Biskopen i Visby", som kommer ingå i "Grönt kulturarv".



Efter filmen går Holmqvist igenom sina erfarenheter av hur det gick med att göra en dokumentationsfilm. Hon menar att slutprodukten blev en annan än ursprungsplanen, att visa hur trädgården ser ut idag. Det blev snarare en intervju med Eva Selin som skrivit ett vårdprogram för Biskopsgården. Filmen visar dock hur lättillgängligt det blir när man kan filma en person med mycket kunskap, menar Holmqvist. Hon säger också att det stora arbetet med filmen som dokumentation var efterarbetet, det vill säga att redigera och klippa ner ett stort material. Hon vill dock göra en längre film där Selin kan dela mer kunskap. Holmqvist menar att om man har tillgång till en person med mycket kunskap så är det mycket värt att, med tillstånd av personen, filma samtalet eller visningen eftersom man kan titta på det i efterhand och få ut mer av personens kunskap.

Budskapet Holmqvist vill förmedla är att man ska våga testa att filma och redigera i sitt arbete med att dokumentera sitt arbete, eftersom man inte behöver kunna allt. Man lär sig snabbt och lite kunskap om film är oftast tillräckligt

Sofie Myklebust och Johanna Virtanen

Gruppdiskussioner

Vid konferens diskuterades olika frågeställningar kring dokumentation av hantverk. Detta skedde i mindre grupper vid två olika tillfällen. Vissa frågeställningar fick inte direkta svar, eller så hade inte de medverkade belägg för att svara. Dessa frågor lämnades mer som uppmaningar till förbättring kring dokumentation.

Sammanfattning av en Gruppdiskussion, första diskusstillsfallet

I denna grupp var det sju deltagare, en från Norge, en från Västerås, fyra studenter från Institutionen för kulturvård samt en från Hantverkslaboratoriet, som även är chefsträdgårdsmästare på Gunnebo slott och trädgårdar.

Vi utgick från ett par frågor för att få i gång diskussionen; Varför ska vi dokumentera? Vem efterfrågar dokumentation på din arbetsplats?

När en kommer som ny till en arbetsplats är det bra med dokumentation för att se vad som gjorts eller vad som görs. Som ett komplement till samtal med kollegor, eller om det är få eller inga kollegor på arbetsplatsen. När det gäller trädgård så finns det inte lika mycket dokumenterat som det kan göra på andra arbetsplatser. Kanske finns inte kravet på dokumentation på samma sätt inom trädgårdsyrket?

Ifall en historisk anläggning ska tas i bruk eller skapas så är dokumentation på hur det har fungerat och gått till på liknande platser av värde och kan vara ett stöd för att utforma den nya platsen.

Deltagaren från Norge berättar att den plats där hen jobbar är väldigt styrd och ingenting genomförs utan att det finns en plan som är granskad och godkänd.

En student berättar att hen jobbade på parkförvaltningen under en sommar och där dokumenteras endast antalet timmar som en har arbetat inom ett visst område inte vad en har gjort eller hur.

Tiden och utrymmet har påverkan när det gäller dokumentation. Det finns inte inräknat i tjänstebeskrivningen och då hamnar en i ett läge där en får välja att sköta eller dokumentera trädgården. Även synen på dokumentation har inverkan, chefen på arbetsplatsen eller länsstyrelsen ser inte värdet av att dokumentera och har kanske inte heller kunskapen som behövs för att se vad som är värt att dokumentera.

Chefsträdgårdsmästaren på Gunnebo berättar att de har veckomöten där de pratar om och skriver upp vad de har gjort den föregående veckan och vad som ska göras nästkommande vecka. Detta blir mer i listform och inte så utförligt men ändå en dokumentation.

När alla grupper sedan slöt samman igen berättades det lite om vad grupperna pratat om.

Mycket kunskap överförs muntligt och finns därför inte nerskrivet. Och det som finns nerskrivet berättar sällan om hur eller varför en gjort ett visst moment. Före och efter bilder kan vara ett sätt att dokumentera samt göra någon form av årssammanfattning i textform.

En digital plattform för att kunna dela dokumentationen som olika platser gör kanske kunde vara något? Då kan en se hur andra dokumenterar och utveckla hur en själv dokumenterar.

Alla var eniga om att dokumentation är viktigt och behövs.

Sol Hylander

Sammanfattning av gruppdiskussioner, andra diskussionstillfället

Först delades alla deltagare till konferensen upp i mindre grupper, i dessa grupper diskuterade yrkesverksamma trädgårdsmästare olika frågor kring dokumentation. I en av dessa grupper deltog jag, så saker som kan ha sagt i resterande grupperna kanske inte når ytan här.

Sammanfattningarna från gruppdiskussionerna tar upp olika problem som trädgårdsmästare stöter på kring hanteringen av dokumentation. Olika scenarion ex: hitta dokument från tidigare skötsel, egen skötsel, vad lägger man fokus på eller inte vid dokumentation. Kan man tillgängliggöra dokumentationen så den är enkel att tolka utan förkunskaper?

Här råder några av de frågor som diskuterades i grupperna. Grupperna redovisas med varje grupps ansvarige representant.

Joakims grupp: Dokumentera äldre gräsmattor innan man gick vidare i rekonstruktionsprocesser och låta gamla fröbanker gro vidare. Skyddsvärda träd som ej individuellt dokumenterats utan översiktligt bör kompletteras. Lättillgängliga data förbesökare istället för mängder av skyltar som förstör upplevelsevärde av platsen.

Julita gårds grupp: Hur ska arkivmaterial publiceras för allmänheten? Hantverksprocesserna dokumenteras inte. Dokumentationen är selektiv till vad man själv finner för intressen, dokumenterar enbart det som är intressant och vackert. Använda sig utav sociala medier för att förmedla kunskap.

Inger Olaussons grupp: Saker som är vardagligt glöms bort exempelvis vattning, mängden? Hur arkiverar vi dokumentationen? Hur är den sökbar och enkelt tolkad? Hur blir dokumentationen tillgänglig för eftervärlden?

Boel Nordgrens grupp: Vi kan vara duktiga på att dokumentera vad som görs men inte hur det görs. Hur får man mer rutin på att dokumentera och sätta det i system?

Översiktlig summering av diskussionerna är att det finns mycket att vinna på att vara konsekvent i sitt arbete, och inte minst i dokumentation kring arbetet. Hantverksrutiner som sätts i ord och text gör även utövaren medveten om sitt hantverk. Det vi hittar och arkiverar idag skapar förhoppningsvis mera tid för att utöva hantverken och gynna biologisk mångfald

Albert Hyseni